

ՁԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոչկարիոյ համար	12
Տարեկան	6
Վեցամսեայ	3
Սրբապատկանի համար	15
Վեցամսեայ	8

Անկերիկայի համար	3
Տարեկան	4.50
Վեցամսեայ	2.25

Ծանուցում տուա թիւ երեսն համար 10 ս. իսկ վերջին երեսն համար 20 սանթիւն է. երեքին աւելի անգամներու համար 20 0/0 գեղջ կըլ ըսյ:

Վառակայի համար մ. ռի 10 սանթիւն

ՁԱՐԹՈՒՄ

R. P. Kalémecarian, Mechitharistengasse
(Autriche)
W. 4.

Նախակ եւ զրամ գրկեչ ինքնագրութեան հասցիին

Редакция на вѣстникъ „Шаржумъ“ Варна

Redaction du journal „Charjoun“ Varna (Bulgarie)

Արսասախանի համար ձեռք (20 ՍԱՆԹԻՄ)
Պոչկարիոյ համար ձեռք (15 ՍԱՆԹԻՄ)

Գրութիւնք եւ յն թուիք

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԵՏ՝ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԶՈՐԵՔԵԱՐԻԻ ԵՒ ՇԱՔԱԹ ՕՐԵՐԸ

ՁԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԸ ԲԱՃԱՆԳԻՆԸ ՊԵՏԻ ԵՒ ԿԱՆՈՒԿ ՎՃԱՐԷ

ՍԱՍՆՈՅ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ճիշդ 10 տարի առաջ՝ 1894 թուականին գիւցաղնական Ուսուներ չը կարենալով այլևս հանդուրժել սուլթանական և քրդական հայկահաւաքներու բռնութեանց անհաւասար կուտի դուրս եկաւ և ինկաւ:

Այսօր Սասունի շուրջը նորէն կը պատին բոթաբեր լուրեր. Եթէ կարելի է երևոյթներէն դատել թիւրք կառավարութիւնը կուզէ քաջ լեռնցիներուն արևնալի տասնամեակ մը պատրաստել Ժամանակը ձեռնտու է քան երբէք. Մայրաքոյն Արեւելքի պատերազմի ազմուկը կը խեղդէ Սասունէն գալիք թրքական բարբարոսութեան պատրաստիւք արևելի ու աւերուծի լուրերը:

Միւս կողմէն Երևալի համար կայ ուրիշ հաշիւ մը, որ իրեն շատ ալ նպաստաւոր չէ. Անգլիա, որ 94ին ջերմ պաշտպան հանգիստացաւ Սասունի և Հայկ. Դատին ու միայն Ռուսիոյ ընդդիմութեան առջեւ տեղի տուաւ, այսօր իր ձեռքերը ազատ կըլղայ ի նպաստ հայոց միջամտելու, որովհետեւ ճիշդ այդ պատերազմը կաշկանդած է Ռուսիա և անոր ամբողջ ուշագրութիւնը կեդրոնացուցած է արեւելեան Ասիոյ խնդրին վրայ. Արգեօք պիտի միջամտէ Անգլիա, արգեօք նորէն ձայն պիտի բարձրացնէ Յըրանսաւ. Աստուք հարցեր են, որոնց պատասխանը նախատեսել զիւրիկն չէ, որովհետեւ քաղաքականութիւնը փոփոխական է և անոր վրայ վստահել երբէք կարելի չէ:

Ամէն ինչ մէկ կողմ, իրականութիւնը պարզ է և շատ որոշ. Սասունը կը գտնուի այսօր ծանր դրութեան մէջ. Մշոյ գաշտը և Մուշ քաղաքը լեցուած են կանոնաւոր զօրքով ու աշխրթններով, որոնք հրամանի կըսպասեն Սասունի վրայ քաշելու. Անոնք արգէն սկսած են իրենց գործը կոտորելով և հրդեհելով Յունան

գիւղը, որ ինքնապաշտպանութեան համար զէնքի էր գիտած. Յարձակում կրած են նաեւ ուրիշ գիւղեր, սարսափի աղբեցութեան տակ Մուշի մէջ վեց օր շարունակ փակ մնացած են խանութները:

Պատրիարք Օրմանեան ըմբռնելով գրութեան փափկութիւնը Դրան հետ բանակցութեան մէջ է մտած, բայց պատրիարքը անգոր է և չի կարող ունենար ու է սպգեցութիւն:

Թիւրք զօրքը և պաշտպանութիւնը պաշարած են Սասունը, բայց հոն է նաեւ Անգլիան և իր ֆէտայիներու խումբերով անցեալ ամառունէ ի վեր գրաւած է Սասունի ամբողջութիւնը: Սասունի ազգաբնակչութիւնը յեղափոխականներուն հետ միացած է. Անոնք ամէնքը պիտի կուտին մահը արհամարհելով և առիւծի քաջասրտութեամբ, բայց զօրաւոր է թշնամին ու նենգ... մաքառումը պիտի կատարուի անհաւասար ոյժերով:

Կախը անխուսափելի է, հեռապատկերը սարսափելի է, Սասունի համար կը պատրաստուի արևնոտ տասնամեակ մը: Սասունը Հայաստանի սիրտն է. թշնամին կուզէ հարուածը մեր սրտին իջեցնել: Պէտք է օգնութիւն, շուտափոյթ օգնութիւն հասցնել Սասունին...:

Սթամբուլէ՝ ք Հայերն շարժեցէ՛ք, ժամանակը սուղ է...
Մարգարեանի

ՅՈՒՆԱՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

Պրո Արմենիան վերջին պահուն յաւելուած մըն է հրատարակած, որ կը պարունակէ Յունանի կոտորածին հետեւեալ ամենաճշգրիտ և շատ ուղբերգական մանրամասնութիւնները:

Մուշ, 28 փետր. 1904

Յունան գիւղը, որ նորէնէն ժամ ու կէս հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի, հետեւեալ պայմաններուն տակ ամբողջովին կործանուեցաւ փարվարի մին. Ուրբաթ օրը, տասնեւհինգի շաբո ռասիկան զինուորներ

Դաշտի գիւղերուն մէջ հարկահաւաքութեան շրջան մը ընելէ յետոյ կը վերադառնային նորէն. Յունանի մէջ կեցան տեղեկանալով, թէ կասկածելի կերպարանքով երեք օտարականներ գիւղի տներէն ներս ին մը տներս Ոստիկան-զինուորները իսկոյն այն տան վրայ սկսան լուրջ հրացանաձգութիւն մը և մարդ զրկեցին օգնութիւն խնդրելու նորէնի պահակէն և մուշի կառավարութեան:

Պաշարածները զէնքով պատասխանեցին, ինչպէս նաեւ ուրիշ զօրքէն մասնակցողներ կրակ ըրին օստիկան զինուորներուն վրայ, որոնք այսպէսով երկու կրակի մէջ բռնուեցան: Ասոր վրայ անոնք փախան և պահուրանեցան գիւղի տներուն ու գիւղին մօտով անցնող գետակի կազմած փոսերուն մէջ. նորէնի պահակէն օգնութեան հասած խումբը երկու վրաւոր ունենալով չը համարձակուեցաւ այլևս առաջանալ:

Շնորհիւ հասնող զինուորան, կասկածելի օտարականները, որոնց թիւը կը կարծուի, վեցէն անդին չէր անցնել, օգտուեցան սարսափէն և ոստիկան զինուորներու ձեռքով իսկ փախելով լեռը սպասանեցան:

Յունանի բնակիչները վախէն սարսափած սկսան փախչիլ հակառակ առատ ձիւներն և խիստ ցրտին:

Դէպքի լուրը չուսով հասաւ մինչև Մուշ ուր հայերը խիստ օգնեցին խանութներն և իրենց սուները քաղուեցան: Իսկ քիւրդ և թուրք ամբողջ, որ երկար ատեն է ի վեր կը պատրաստուէր հայերու դէմ գործելու, սկսաւ իւրաքանչիւր զէպի Յունան վազել և ասոնցմով գիւղը շուտով լեցուեցաւ. Գիւղերն ու թիւրքերը մտան սուները թախելու, ու քանդելու, բռնաբարելու և քուպաններու, ինչ բան որ զիպուածով ձեռքերն ընկնի, Բոլոր արմէքաւոր իրերը վերցուցին, կարասիները կոտորեցին, ուսելիքները տարին, Մարդասպաններու և կողոպտողներու ամենէն վայրագն է Արապ Ապաալաճը, որու հետ պէտք է անուանել Սէլիմը, Մստօն, Չաթօն, Հաճի Նալօն և իր որդին, Սատէտտինը, Հազվէրտին, Շահիրը. Ալին, Մուսան, Գիւշիկ-աղան, Միասին, Տուրսունը, Սպանութիւնները կատարուեցան ծայրայեղ անգիտութեամբ, Շատ հայերու գլուխները շաղախի նման փչուեցան:

Գալով կիներուն, ստոնք աւելի վայրենի վրիժառութեան պատճառով բռնաբարուեցան, քան թէ կիրքի, ինչպէս կը ցուցնէ քանի մը զոհերու հետեւ. նալ անկատար ցուցակը:

1. Լուսիկ, ձիւնօթ կիւր
2. Չինօ, ձիւնօթ կիւր 40 տարեկան
3. Սուլա, Սալիկի աղջիկը 15
4. Տօտէ, Մարտօթ կիւր 65
5. Լուսիկ, Տօտէի աղջիկը 8
6. Սէնէմ, Գրիգորի կիւր
7. Գիւղազ « հարսը 20
8. Ֆինսօ, Գարցի կիւր 90
9. Մարիամ, Ֆինսօի հարսը 20
10. Նարուն, Սաքոթի կիւր 48
11. Սարէ, Մկրօթի « 50
12. Հափսօ, Գարպարի « 35
13. Հարուն, Սէկօթի « 45
14. Պահազ, Ակօթի « 50
15. Գիւլօ, Օնանի հարսը 49
16. Եղսիկ, Ավտալի կիւր 55
17. Մարիամ, Ավտալի հարսը 20
18. Ասաղիկ, Գրիգորի կիւր 35
19. Մարիամ, Գեաղիպի կիւր
20. Լուսիմ, Ուհիր Մելիքի կիւր 20 տարեկան:

Իրենց արագ փախուտի պահուն ծնողները թողած են իրենց զաւակներու գիւղները, որ ստոած գըտնուեցան, ի միջի այլոց կան նաեւ Աղբուզ, Սալիկի աղջիկը 3 տարու Սուլա, Ակօթ աղջիկը 3 տարու Գուգէն, Գրիգորի մանչը ևն ևն... Չոհերու ամբողջ թիւը դեռ յայտնի չէ, Գիւրդ ու թիւրք տարբերու վրտանգը կը կրկնապատկուի և, ինչպէս սովորաբար, կառավարութիւնները կամ աչք կը գոցեն և կամ զանոնք կը գրգռեն. Մուշի թեմի եպիսկոպոսը, կրօնական և քաղաքական մողովի անդամները հեռագիր մը զրկեցին Սուլթանին՝ յայտնելով վստանգը: Իրախի զատասանական իշխանութիւնը հրաման է ստացեր ասոնք հետապնդելու իրենց զրպարտիչ մատնութեան և շարամիտ վարմունքին համար:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՖԻԼԱՏԵԼՅԻՒՆ (Ա.Մերիկա)
Մարտ 3 1904

Քաղաքիս հայութիւնը միշտ ցոյց տուած է համեստ ու պարտաճանձ գործունէութիւն մը: Ամեն հայ անհատ գրիթէ հետաքրքրուած է ազգային ու է շարժումով՝ ըլլայ յեղափոխական, յառաջդիմական, որբախնամ, ուսումնասիրական եւ այլն. Աստուք ամենքն ալ իրենց հրապարակային հանդէսներն ու մողովները կուսնեն. Փետր. 21-ին կարգը Հ. Յ. Գ. Կոմիտէին էր, որ սարքած էր փայլուն հրապարակային ժո

զով մը, գրեթէ այսօր տարինե-
րու ընթացքին մէջ տեղի ունեցածնե-
րուն մէջ առաջինն էր իր փնջով
ու շքեղութեամբ :

Սոյն ժողովի բարոյական ազդե-
ցութիւնը և ձգած ապաւորութիւնը
այնքան գեղեցիկ եղած է, որ աւե-
լորդ չեմ սեպեր իր բոլոր պարագա-
ներով Շարժումի միջոցաւ ներկայաց-
նել մեզմէ հարեւաւոր մղոններ հե-
ռու գտնուող և ազգին գործերով հե-
տաքերի մեր հայրենակիցներուն :

Հակառակ 8 օր առաջ կեղծ յեղա-
փոխականներու (նոր Հնչակեաններու)
Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու մը-
տօք սարքած հրապարակային ժողո-
վին, որուն ներկայ էին միայն 99 ու-
կէս մարդ, հակառակ փետր. 21-ին
տեղատարափ անձրեւին՝ հայ երկսեռ
խումբն բազմութիւն մը կը դիմէր դէ-
պի «Էջօ Հօլ» ուր տեղի պիտի ունե-
նար Հայ. Յեղ. Դաշ. հրապարակային
ժողովը : 300-է աւելի երկսեռ բազ-
մութիւն մը աթոռները գրուած էին
ժամանակէն առաջ՝ Դաշնակցական ըն-
կերներ ստիպուած էին սեղանի դռնէն
զուրս ռաքի վրայ կանգնել :

Ժողովը սկսաւ ճիշտ որոշել ժա-
մուն Պ. Բ. Բաղդասարեանի ատենապի-
տութեամբ, ժողովականները իրենց
ձեռքը ունէին օրւայ յայտարարը, ու-
րու վերի երկու անկիւնները կը զար-
դարէին Սերոբ Փաշայի և Պետրոս
Սերեմճեանի լուսանկարները, մէջտեղ
Հ. Յ. Դ. Զինաշահանը և քիչ վար այ-
տատպւած էր ինկալ հայ հայրուկներու
յիշատակին նուիրուած սա սողերը :
«Յարգանք Ձեզ արտի մարդիկ, ձեր
անշնչացած դիակներին առջև խոնար
հում ենք մեր զլուխները... Մի
սիրա ունէիք այն էլ զո՛ր բերիք ժո-
ղովրդի ազատութեան Ս. Գործին...
Հայ աշխատաւոր դասի մաքուր զա-
ւակներ, ժողովրդի հեծեմանը ձեր
սրտում միայն արձագանք գտաւ :
Դուք գնացիք սրբելու նրա արցունք-
ները և ընկաք : Ընկաք որ ձեր մա-
տաղ արիւնով ոռոգուած Մայր-Հայրե-
նիքը ձիւ ու ծաղկի : Մեռաք որ մի
ամբողջ ժողովուրդ ապրի :

Յարգանք ձեզ աղերք ջան...»

Յետոյ՝ «Մարերում թափառող հայ-
դուկը չէ կարող ժողովուրդ պաշա-
պանել և ապրուստի հայ վառակիլ :
Նա չէ կարող եռնիսկ նպատակայար-
մար գործել, առանց ուրիշ տարրերի
աջակցութեան և խորհուրդների :

«Կու ի դաշտից հեռու նստած ար-
հեստաւորից ու վաճառականից ան-
կարելի է պահանջել անպատճառ դէ-
պի կիտ վազել, բայց իրաւունք ու-
նինք սպասելու, որ իր աշխատանքի
մի շօշափելի մտքով նա յատկացնէ
ընդհանուր նպատակին...»

Այս սողերը սարսեղանից էին և
յուզի, ամեն մարդ ազդուած էր ա-
նոնցով :

Ժողովը սկսաւ փոքրիկ Հ. Գարիկ-
եանի արտասանութեամբ որով վերջ
բեմ հրաւիրուեցաւ Օր. Ա. Գարակէօզ-
եան, որ սրտատուջ կերպիւ արտա-
սանեց «Կարիպի» «Ուստաւորը» :
Հանդիսականք բուն ծափերով ըն-
դունեցին Օր ի արտասանութիւնը :
Անկէ վերջ բեմ բարձրացաւ Տիկին Ա.
Փոփազեան, որ կրակոտ բռնկումով կոչ
մը ուղղեց հայ հասարակութեան,
նամանաւոր գործէն հեռու նստող
հայ անտարբերներուն, որ հաւաքա-
բար օգնութեան ձեռք կտակաւն
տանջուած և թշուաւ Հայրենիքին :
Տիկնոջ անկեղծ և խանդավառ շեշտը
ազդեց ներկաներուն վրայ, ան իր
խօսքերը վերջացուց բուռն ծափերու

մէջ : Յետոյ բեմ բարձրացաւ Հ. Յ. Դ.
Ա. Մերկայի գործիչ ընկեր Ս. Տիգրան-
եանը, որու պերճաբաս և կրակոտ
ճառը տեսց ժամ մը. Ժողովուրդը
ափ ի բերան մտիկ կընէր աննախօ-
սին և իր գոհունակութիւնը կարտա-
յայտէր ծափահարութիւններով : Ծա-
ռէն վերջ Ատենապետը (ոչ-կուսակցա-
կան մը) շեշտեց օրւայ պէտքը և
հանրանախօսութիւն մը բացաւ նախ
ինք իր կայքայրներուն հետ մաս-
նակցեցաւ 10 սուրբով, անոր յա-
ջորդեց ընկեր Կ. Օ. Ի 10 սուրբ և
այսպէս շարունակաբար՝ 40-25-40-50
սուրբով : Կարծէր սեննել թէ ինչպէս
հայ գործաւոր աշխատ երիտասարդու-
թիւնը կը նուիրէր գրեթէ ամբողջ իր
ունեցածը, քահալը գոցող հայ հարուս-
տի երեսին նետելով բանաստեղծին
խօսքերը : «Թեք եմ քու այ փողիդ ալ
վրան» : Հանգանակութիւնը արդէն
հասած էր 4130 սուրբի, երբ մեկէն
ոչ-կուսակցական Պ. Ս. Միրաքեան
50 սուրբ նուիրեց հայ փէտայրին
գէնքի դրամի համար որ ունեւ ծա-
փերով ընդունեցաւ : Գնահատելի էր
տիկնայ ետանդը, որոնք կը մասնակ-
ցէին 40-15-25ով, Հանգանակութիւնը
հասաւ 1286 26 սուրբի, որը 1300ի
հասնելու յոյս կայ : հանգանակու-
թիւնն յասնակցեցան : 100 աւ ձիւք, մե-
ծամանու թիւնը ոչ-կուսակցականները,
Տեղիս հայ գաղութը ցոյց տուաւ թէ
զիտէ գնահատելու միանգամայն զա-
նազանել կեղծ յեղափոխականները
անկեղծ և ճշմարիտ յեղափոխական-
ներէն, զիտէ նստե զոհել իր դրամը
հայ դատին համար երբ իր առջեւ
երկրին մէջ գործող ոյժ մը տեսնէ :
Ամենէն վերջ մտգական լապտերով
ցոյց արուեցան հայ նշանաւոր դէմ-
քեր, վայրի և հայ հերոսներու պատ-
կերներ : Գիշերուան ժամը 12ին
«Կուեցէք տեղեք» հոչուի իր օսովեր-
գը լսելէ վերջ խոր տպաւորութեան
տակ մեկնեցանք ժողովասրահէն :

Սեյառանքի կարեւոր ու պատուա-
բեր ապարդիւններում միանգամայն
անկարող գանձելով պարէն հայթայ-
թիւն, նոքա անճարացած, գործակա-
տարութեան ողորմելի պաշտօնով
մտնում են տեղական վաճառական-
ներից որ եւ է մէկի մօտ եւ հեշտու-
թեամբ ու գիրութեամբ իւրացնում
են շրա բնաւորութեան կեղծ ու
պատիր կողմերը, և այն բոլորը,
կրկնում ենք. դիւրութեամբ են իւ-
րացնում, որովհետեւ թերուս են,
որովհետեւ դպրոցը ոչոք դաստիա-
րակման սուրբ գործում կեանքի ա-
նողք ու անագործն պահանջները
ինկատի չէ ունեցել, և այսօր տաս
նեակ հայ երիտասարդներ հայոց դպ-
րոցներին են պատկանում իրենց
մտքի զեղեւման համար :

Սալայն ինչ մեղ ունի այստեղ
դպրոցը. նրա չոր ու ցամաք պատե-
րը ինչ են զգում, ինչ է կեանք,
ինչ նրա պահանջը եւ ինչ հայ ե-
րիտասարդութիւնը... անգոյ պատե-
րից ինչ կարելի է ակնկալել...

Այստեղ մեղքը պէտք է ծանրաց-
նել ուսուցիչների վզին, որոնք ցարդ
չեն կարողացել իրենց սանիկների
սրտերի, հոգիների ու մտքերի զարգա-
ցումը անշեղ ու անապակ ուղղութեան
վրայ դնել, Մինչեւ այսօր թէ հրանի
հայոց դպրոցներում պաշտօնավարել
են շատ ուսուցիչներ, սակայն մէկը
միայն աւելի վատթոր, աւելի խայ-
տառակ : Ներկայ ուսուցչական խում-
բը չը պէտք է դասել նախկինների
շարքում. ներկայ ուսուցչական խում-
բի մէջ կան այնպիսի ետանդուն բա-
րիխիզ և գործունեայ ուսուցիչներ,
որոնց մտածութեան առարկան մի-
միայն իրենց սանիկի առաջնութեւն
թիւնն է, որոնց ջանքն է ազգային
ստող, լուրջ կրթութեան սերմեր
ցանել մատաղ սերնդի մէջ : Ահա այդ
ուսուցիչներից աչքի են ընկնում
ստուշ դպրոցների Պ. Լեւոն. Բարա-
եան և Ներսիսեան հոգեւոր դպրո-
ցաւարտ Պ. Վրդանի Սիմօնեան :

Ուրեմն ցարդ թէ հրան եկած գը-
նացած նախկին ուսուցիչները, ի-
րենց ապիկար գործունեութեամբ ա-
ւելի վեճա են հասցրել դպրոցներին
քան թէ մի որ եւ է շօշափելի ար-
դիւնք առաջացրել :

Նախկին ուսուցչական ապիկար
խմբերի հետ ձեռք ձեռքի տուած
գործել է հոգաբարձական նոյնքան,
և դեռ աւելի սպիկար խումբը :
Մեզանում սովորութիւնն է, որ հոգա-
բարձուական ընտրութիւնների ժա-
մանակ ընդհանրապէս աւելի աչքի
առաջ ենք ունենում ընտրելիների
հարստութիւնն ու զիրքը, քան թէ
նոցա խելքը ու սիրտը : Այդ է ա-
յա պատճառը որ երբ աչք ենք բաց
անում, մեր դպրոցների ղեկը յան-
նում ենք սեւսում փողաւոր եւ
զիրքաւոր մարդկանց ձեռքը : Չնա-
յած որ մենք սրտանց ցանկանում է-
ինք մեր դպրոցների կառավարու-
թեան գլուխ անցած տեսնել մեծ խել-

րի թիւը : Սակայն բոլորովն նրա
ներհակ է ցոյց տալիս մեզ կեանքի
իրականութիւնը :

Սոցա ընթացաւարտ երիտասարդ-
ները սեփական կամքի ու մաքի ու-
նակութեան զուրկ լինելով կոր-
ցրնում են կեանքի վերաբերմամբ ի-
րենց հաւատարմութիւնը եւ դատ-
նում են կրաւորական գործողու-
թեանց բնորեւ առօթներ : այսին-
քը թէ եւ խօսում են, բայց չեն դա-
տում, թէ եւ ապրում են, բայց ոչ
իրեւ բանական արարածներ...

Այստեղ կարեւոր ու պատուա-
բեր ապարդիւններում միանգամայն
անկարող գանձելով պարէն հայթայ-
թիւն, նոքա անճարացած, գործակա-
տարութեան ողորմելի պաշտօնով
մտնում են տեղական վաճառական-
ներից որ եւ է մէկի մօտ եւ հեշտու-
թեամբ ու գիրութեամբ իւրացնում
են շրա բնաւորութեան կեղծ ու
պատիր կողմերը, և այն բոլորը,
կրկնում ենք. դիւրութեամբ են իւ-
րացնում, որովհետեւ թերուս են,
որովհետեւ դպրոցը ոչոք դաստիա-
րակման սուրբ գործում կեանքի ա-
նողք ու անագործն պահանջները
ինկատի չէ ունեցել, և այսօր տաս
նեակ հայ երիտասարդներ հայոց դպ-
րոցներին են պատկանում իրենց
մտքի զեղեւման համար :

Սալայն ինչ մեղ ունի այստեղ
դպրոցը. նրա չոր ու ցամաք պատե-
րը ինչ են զգում, ինչ է կեանք,
ինչ նրա պահանջը եւ ինչ հայ ե-
րիտասարդութիւնը... անգոյ պատե-
րից ինչ կարելի է ակնկալել...

Այստեղ մեղքը պէտք է ծանրաց-
նել ուսուցիչների վզին, որոնք ցարդ
չեն կարողացել իրենց սանիկների
սրտերի, հոգիների ու մտքերի զարգա-
ցումը անշեղ ու անապակ ուղղութեան
վրայ դնել, Մինչեւ այսօր թէ հրանի
հայոց դպրոցներում պաշտօնավարել
են շատ ուսուցիչներ, սակայն մէկը
միայն աւելի վատթոր, աւելի խայ-
տառակ : Ներկայ ուսուցչական խում-
բը չը պէտք է դասել նախկինների
շարքում. ներկայ ուսուցչական խում-
բի մէջ կան այնպիսի ետանդուն բա-
րիխիզ և գործունեայ ուսուցիչներ,
որոնց մտածութեան առարկան մի-
միայն իրենց սանիկի առաջնութեւն
թիւնն է, որոնց ջանքն է ազգային
ստող, լուրջ կրթութեան սերմեր
ցանել մատաղ սերնդի մէջ : Ահա այդ
ուսուցիչներից աչքի են ընկնում
ստուշ դպրոցների Պ. Լեւոն. Բարա-
եան և Ներսիսեան հոգեւոր դպրո-
ցաւարտ Պ. Վրդանի Սիմօնեան :

Ուրեմն ցարդ թէ հրան եկած գը-
նացած նախկին ուսուցիչները, ի-
րենց ապիկար գործունեութեամբ ա-
ւելի վեճա են հասցրել դպրոցներին
քան թէ մի որ եւ է շօշափելի ար-
դիւնք առաջացրել :

Նախկին ուսուցչական ապիկար
խմբերի հետ ձեռք ձեռքի տուած
գործել է հոգաբարձական նոյնքան,
և դեռ աւելի սպիկար խումբը :
Մեզանում սովորութիւնն է, որ հոգա-
բարձուական ընտրութիւնների ժա-
մանակ ընդհանրապէս աւելի աչքի
առաջ ենք ունենում ընտրելիների
հարստութիւնն ու զիրքը, քան թէ
նոցա խելքը ու սիրտը : Այդ է ա-
յա պատճառը որ երբ աչք ենք բաց
անում, մեր դպրոցների ղեկը յան-
նում ենք սեւսում փողաւոր եւ
զիրքաւոր մարդկանց ձեռքը : Չնա-
յած որ մենք սրտանց ցանկանում է-
ինք մեր դպրոցների կառավարու-
թեան գլուխ անցած տեսնել մեծ խել-

քարոք ու մեծ սիրտ ունեցող անձ
նաւորութիւններ :

Ջարմանայի է որ դպրոցների վե-
րատեսուչ Բաղրատ վարդապետ վար-
դապետներ ուշադրութիւն չէ դարձ-
նում եւ միջոցներ մինչեւ հիմի ձեռք
չէ առել այդ տիրող ազգայականութեան
ու անկարգութեան առաջն առնելու
նա լինելով Պարսկաստանի նոր-Ջու-
ղայում, իսկ չի հետաքրքրում դպ-
րոցների վիճակով... Հոգաբարձու-
թիւնը եթէ քանդի, ուրիշ դպրոց-
ները, նա իսկի ծպուտ էլ չի հանրու-
Այդ այդպէս է, իրականութիւնն է...
Եթէ Բաղրատ վարդապետը սրտացաւ
հոգեւորական լինելը եւ պարտաւա-
նայ էլ վերաեսուչ անշուշտ կար-
մայուծել կտար ներկայ հոգաբար-
ձական կազմը, արմատական փոփո-
խութիւն կը մտցնէր նրա մէջ եւ
նրանց փոխարէն պաշտօնի կը հրա-
ւիրէր գործունեայ մարդիկ, և նրա
այդ քայլը «Ենք էլ հրապարակաբար
ճափաւորութեան կարծանացնէինք...

Բայց յստով ենք որ Բաղրատ վար-
դապետը ուշադրութիւնից չի վրի-
պիլ այս յոյժ կարեւոր խնդիրը... Իսկ
յոյսը ո՛չ այլ ինչ է եթէ ոչ ցանկա-
ցած բանի իրականանալու նախեր-
գանք...

Անաչառ

ՍՕՅՆՍՅԻ ԵՐԻՏԱՍԱՍՐՂՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ ամսոյն 26ին հինգշաբթի
գիշեր, տեղույս հայ երիտասարդու-
թիւնը՝ մասնակցութեամբ «Վարկի-
թէ» դերասանական խմբի մի քանի
հայ անդամներու ներկայացուց ինք-
պատա ազգային վարժարանի վա-
պուրականի Հերոսներու :

Երիտասարդութեան այս յանկար-
ծակի ջանքը մեծ անակնկալ վրն էր
Սօֆիստի հյ հասարակութեան և Եր-
կար ատեններէ ի վեր բոլորովն ան-
գործութեան մատնուած եւ գրեթէ
մեռեալ կարծուած երիտասարդու-
թիւն մը՝ «Թափելով իր խորակ
քունէն» յանկարծ ռաքի կելէ ու կու-
րոյէ բարենպաստակ ու ազգօգուտ
գործունէութեան մը ճամբուն մէջ
նետել ինքզինքը : Թէեւ անակնկալ
բայց նա ունէր իր շարժաթիթը. հոս
ալ, ինչպէս շատ տեղեր, ազգային
գործերը բոլորովն աննախանձիկ
վիճակի մը մատնուած էին մինչեւ
հիմայ : Չեմ ուզեր ատոր պատճառ-
ներուն վրայ խօսիլ, որովհետեւ ա-
նոնք ծանօթ են իւրաքանչիւր հայ
անկատին ալ, միայն պէտք է խոս-
տովանիլ թէ հոս ամենէն մեծ պա-
տասխանատուութիւնը կը ծանրանար
ու պիտի ծանրանայ ալ մեր երիտա-
սարդութեան վրայ, որ միշտ պաղ
անտարբերութեամբ մը վերաբեր-
ուած է՝ ազգային գործերու յետ-
դիմութեան սխուր իրողութեանը
առջև : Ինչպէ՞ս պիտի ներկայա-
նար նա ապագայ հայութեան դա-
տաստանին առջև եւ ինչո՞վ պիտի
արգարացնէր իր այդ անտարբերու-
թիւնը. միթէ տեսնուած է սոց մը
կամ լսուած է իրքէք թէ երիտա-
սարդութիւնը չի հետաքրքրուի նա-
րային գործերով եւ կատարեալ ան-
տարբերութիւն մը ցոյց տայ անոնց
հանդէպ :

Ահա այս կէտն էր որ կամաց կա-
մաց սկսաւ թափանցել մեր երիտա-
սարդութեան ալ ուղիղն մէջ ու
հետզհետէ սկսաւ զայն կրծել... Միւս
կողմանէ Պուկարիտի ուրիշ քաղաքօ

ՆՍՄՍԿ ՊՍՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թէ հրանի մօտ 400 տնու որ հայ բը-
նակիները նի թականապէս բոլոր-
վին ապահով երկու երկուսե դպրոց-
ներ ունին, որոնցից մէկը գտնուում
է քաղաքի Դարվազա-Լազուին թա-
ղում, իսկ միւսը Հասանապատում :
Առաջին թաղի դպրոցը շրտապա-
րանեան է, իսկ երկրորդ թաղինը՝
երկրասարանեան : Այս վերջին թա-
ղի դպրոցը ահա սա երկրորդ տարին
է, որ բացել է Եկատերինտարցի Պ.
Յ. Աւետեանի՝ իր առուսնութեան
առթիւ նուիրած 30,000 ռուբլով եւ
որը նրա նորոգ հանգուցեալ թագու-
հի ամուսնու անուսով կուսում է
«Թագուհեան» դպրոց : Ընդունուած
առարկաների հետ զուգնիցաբար
դասաւանդուում են այդ երկու դպ-
րոցներում նոյնպէս Փրանսերէն ու
պարսկերէն լիզուների ուսումը :

Ուրեմն եթէ նայելու լինենք այդ
դպրոցների գասարանների թմուին եւ
նրանցում աւանդուած առարկաների
սեռակին, ամենայն իրատուրով
պիտի ասենք, որ Թէ հրանի հայերը
կովկասի շատ քաղաքների հայերի
վերաբերմամբ աւելի բարդաւոր են
ու բարերաստիկ, որովհետեւ տարեց
տարի աւելանում է նրա՝ հայկական
արփեցուցիչ ոգով սնուած ու գասար-
արակուած բանիմաց երիտասարդնե-

ներէ հասած երբտասարդական գործունէութեանց լուրերն ալ սկսան կամայ կամաց բարի նախանձի զգացումը գրգռել անոր մէջ ու վերջապէս նա սխալիցաւ :

Սթափեցաւ ու իր առջին գործունէութիւնն եղաւ սարքել յիշուալ ներկայացումը ինչպստ ազգային վարժարանի :

Ներկայացումը շատ փայլուն անցաւ, բան մը որ գարձեալ անակնկալ մը եղաւ տեղւոյս հասարակութեան : Ներկայացման ներկայ եղողները մեծ գոհունակութեամբ եւ լաւ սպասուածութիւններու ներքեւ մեկնեցան, իսկ բացակայներու մեծագոյն մասը ցաւ կըզգային ներկայ չի գտնուելու ու փափաք կը յայտնէին ներկայացման կրկնութեանը մասին : 'Իերեր' գրեթէ բոլորն ալ, կատարեալ յաջողութեամբ կատարուեցան (մերթ ընդ մերթ միայն կերեւնային անշուն թերութիւններ, որոնք ներքի էին նորակազմ խումբի մը համար) : Ներկայ եղող ժողովրդին կողմէն եղած յաճախ ու երկարատեւ ծափահարութիւնները բաւական էին, կարծեմ, մեզ ցուցնել թէ՛ սոյն ներկայացման յաջողութեանը մասին մեծ թերահաւատութեամբ եկած այդ ժողովուրդը որքան զոհ մնացած էր անկէ :

Իերակատարներու մէջ պիտի յիշենք նախ այն օրերը, որոնց մէջ մին ստանձնած էր «Կուրօ» գերբեւ միւսը «Նագէ ի դերը» Ասոնք իրենց կատարեալ յաջողութեամբ ամենէն մեծ փայլը տուին բոլոր ներկայացման : Նոյնպէս չենք կրնար ուրանալ Պ. Պ. Թորոսի եւ Կ. Պալճեանի յաջողութիւնները : Առաջինը «Տէր Կոմիտասի» ու երկրորդը «Պէտրոսի դերերուն» մէջ, ինչպէս նաեւ բոլոր միւս պարուներու, որոնք ստանձնած էին մնացած դերերն : Ամենքն ալ գրեթէ մեծ ճիգեր թափած էին իրականութիւն մը ներկայացնել ժողովրդին աչքին առջեւ :

Աւելորդ էր մինակ «Վարիթի» խումբի ներկայացումը քովէ տին, որ կ'ւզար պաղ ջուր թափելու պահ մը առաջ ստացուած լաւ սպասուածութեան վրայ :

Ներկայացումը տրուելէն քանի մը օր վերջը երիտասարդութիւնը ձեռնարկեց այլեւս յարատեւ գործունէութեան : Հաստատեց «Քնար» անունով երկսես երգեցիկ ընկերութիւն մը, որ երգեցիկ խումբէն զատ պիտի ունենայ նաեւ թատերական խումբ մը : Երգերը սօրվեցնելու համար վարձուեցաւ պոլկար գաստտու մը ու կանոնաւորապէս սկսուեցան երգերու ուսուցումը : Երգեցիկ խումբը այլեւս մէկ քանի երգ սօրված ըլլալով պիտի մասնակցի Սօֆիայի Յեղ. Դաշնակցութեան Ենթակոմիտէին կողմանէ սարքուած լսարանին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի մարտ 14ին, Ընկերութեան միջանկի փոքրիկ անդամներու կողմանէ պիտի ըլլան նաեւ արտասանութիւններ :

Այս բոլոր եղելութիւնները ուրախալի կէտ մը ու պարծանք են Սօֆիայի հայութեան, ու այլեւս իր վերայ կը ծանրանայ մեծ պարտականութիւն մը խրախուսելու : Քաջալերելու իր երիտասարդութիւնը ու չի խնայելու անոր իր բոլոր օժանդակութիւն : որպէսզի նա կարենայ մեծ եռանդով ու կատարեալ յարատեւութեամբ տանիլ իր ստանձնած օգտակար գործը : Ուստի մենք ալ շնորհաւորելով մեր երիտասարդութիւնը՝ կը մաղթենք իրեն լուրջ աշխատութիւն, եռանդ եւ յարատեւութիւն :

6 մարտ 1904
Սօֆիա

ԱՒԵՐԻՉ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐ
ՄՈՒՇԻ ԴՍՇՏԻ ԵՒ ՍՍՍՈՒՆԻ ՄԷՋ

Ստորեւ պիտի հաղորդենք մեզ հասած այն ծանր լուրերը, որոնք կը վերաբերին Մուշի և Սասունի գրութեան : Ասոնք թուրքի մէջ գտնուած եւրոպական գործուկալներու պաշտօնակատ տեղեկագրերով հաստատուած են : Չանոնք կը զետեղենք թրւականի կարգով և այն հետագիրներով, որոնք իրար լրացնելով՝ այլեւս ոչ մէկ կ'սակած չեն ձգեր զժբաղդաբար :

Մուշ, 21 յուլիար 1904

Չմեռուան միջոցին կառավարական պաշտօնեաները կրկնապատկած են իրենց բռնարարութիւնն ու հարստահարութիւնները հայերու դէմ : Իրենց այդ ընթացքին օրինական պատրուակ մը տալու համար, ամեն տեսակի պաշտօնեաները կը հնարեն սուսեր, այսպէս վերջերս լուր էին տարածեր թէ Մուշի Դաշտի հայերը կը ծախեն իրենց բոլոր ինչքը՝ զինուելու համար : Կառավարութիւնը իր հանած սուսին ինքն ալ հաւատարմով՝ ոստիկանապետ Հիւսնին զրկեց դաշտը խնդիրը ուսումնասիրելու համար : Հիւսնին այցելելով գլխաւոր գիւղերը և երկար ապարդիւն շրջան մը ընելէ յետոյ որ և է փաստ մը չէ գտած : Մուշ վերադառնալով սակայն, աս ալ ոչ պակաս կերպով իր տեղեկագրով յայտարարեց, թէ հայերը կը զինուին : Հիմայ կառավարութիւնը կը

պատրաստուի գիւղերու մէջ խուզարկութիւններ ընել, ինչ որ տեղի կուտայ ենթագրելու, թէ կը պատրաստուին նորանոր գազանութիւններ :

Ինչոք ամբոխ, ինքն ալ ծայրահեղ գրգռուած է Սասունի ֆետայիներու սարած խաղաղ յաղթանակներու պատճառով : Ծատանդամ Կ. Պօլիս հեռագրուած է՝ ստանալու համար հրեքագոյն միջոցը՝ գործադրելու արտօնութիւն, այսինքն՝ կոտորածի հրաման : Հրամանը եկած է, սակայն մինչեւ գարուն յապաղելու պայմանով : Ուրեմն գարնան է, որ մեծ հարուածը դիտի տրուի, բայց տարածուած շուկներու և կառավարութեան գործերուն նախելով՝ կը նախատեսուի որ անոնք շուտով պիտի սկսին, եթէ յաջողին Կ. Պօլիսն անյապաղ գործելու հրաման ստանալ, բան մը որ ամէն օր հեռագրով կը խնդրուի : Ծրագրուած շարքերը արդարացնելու համար զինուորական հրամանատարը ուրիշ սուտ մըն է տարածել : Թէ ֆետայիները Սասունի բարձունքներէն դաշտ են իջեր թուրք զօրքերուն վրայ յարձակում գործելու համար և իր այս գիւտին աւելի կշիռ տալու գիտաւորութեամբ, դաշտի բոլոր գիւղերը ցրուած զօրքերը կեդրոնացուցեր է Հասքէոյ, Սուլուխ, Խարնէր, Նորչէն և Արաչ գիւղերու մէջ : Այս վայրկեանէն ի վեր այդ հինգ գիւղերը պաշարման դրութեան մէջ են : Հայ գիւղացիները իրաւունք չունին տունէն դուրս ելլելու ճրագ վա-

ԵՐԻՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՒՆ
ՄԷԿԸ ՇՍՏԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
ՎԼԻՄ

Ահա այդ առաջարան նամակից յետոյ գալիս է բուն բնագիրը, որի մէջ տաղանդաւոր գրչով նկարագրուած են այն հոգեկան տանջանքների շղթան, որ անընդհատ հալումաշ են անում վերային և վերջապէս գերեզման են զարում նրա մատաղ կեանքը :

Վերան սովորական կրթութիւն ստացած մի օրիորդ էր, բայց չընայելով այդ հանգամանքին՝ նրա հոգեկան աշխարհը հիմնովին տարբերուում էր չըջապատողներից, սիրող կարգերից : Նա թանձր պատնէչով էր շրջապատել այդ աշխարհը և ոչ ոք չէր թողնում նրան մտանալու : «Ես յաճախ անսահման միայնակ եմ զգում ինձ, գրում է նա : և այդ զգացմունքը աւելի սուր կերպարանք է ստանում, երբ ես գտնուում եմ օտար ու անտարբեր մարդկանց շրջանում...»

Նա շարունակ դիտում է շրջապատող կեանքը և օրըցօր աւելի ու աւելի յուսահատուում է : Նրա միտքը շարունակ գործում է, իսկ այդ գործունէութիւնը շատ յոռետես հետեւանքների է հասցնում : Վերան իր շուրջը տեսնում է կոպիտ անարդարութիւն, կեղծիք ու խաբէութիւն : Այդ դի-

տակցութիւնը ծանր լծի նման ծանրանում է նրա վրին և մի ներքին ձայն միշտ զրդում է նրան թօթափել այդ լուծը, բողբ բարձրացնել կեղծիքի, անարդարութեան ու անհաւատութեան դէմ : Նա տեսնում է հասարակական շարիքներն ու տանջանքները, տեսնում է տնտեսական կարիքներից ընկճուած, ստորացած մարդկանց և բուռն կարեկցութիւն զգում :

Բայց միայն պատանական կարեկցութիւնը բաւականութիւն չէ տալիս նրան նրա զգայուն սիրտը աւելի հեռուն է ձգուում, Եւ այդ ձգումը դառնացնում է նրան կեանքը, խաւարեցնում է նրա օրերը :

Ահա այդպիսի դառնութեան ու խաւարի միջից յանկարծ փայլում է մի լուսատու աստղ : Սէրն է այդ աստղը, վերան սիրահարում է, և այդ նոր զգացումները յանկարծակի լցնում է նրա կեանքի դաստիարակութիւնը : Նա պատրաստ է ամէն ինչ անել, ամէն ինչ զոհել այդ ըզզացումների համար : Բայց մերթ ընդ մերթ նրա հպարտ հոգու խորքից դուրս է ցայտում ինքնուրոյնութեան, անհատական ազատութեան կայծը, որը մաքառել է աշխատում սիրային զգացումների դէմ : Սակայն սէրը յաղթում է : Վերան իր անհատական հրպարտութեան բարձունքից կամաց կամաց ներքեւ է իջնում զիջումի կր-

անդուղդով :

Չը նայելով դրան՝ ներքին խուլ պայքարը շարունակուում է : Վերան կարողացել է իր յիշատակարանի մէջ ձգրիտ գծերով բնորոշել նրա նրբութիւնները, նրա ելուէները : Կարողացել է պատկերացնել կանացի հոգու այն հնաւանդ յատկանիշը, որով նա միշտ կարծես մի անսակ նախանձ է զգում դէպի տղամարդը, մի անսակ զայրոյթ դէպի նրա արտօնեւել գրութիւնը :

Կան կանայք, որոնք շարունակ մի տեսակ ձգտում են զգում՝ նոյնիսկ սիրած տղամարդու դէմ մրցելու, երբեմն նրա ցանկութեան հակառակ գնալու : Վերան այդ տեսակ կանանցից է : Նա անսահման սիրում է Գէորգին, բայց միեւնոյն ժամանակ մերթ ընդ մերթ մի տեսակ ներքին շարութիւն է զգում նրա դէմ : Շարութիւն, որ նա իրբեւ տղամարդ աշխատում է և ապագայում աւելի եւս աշխատելու է օգտուել իր սեռի արտօնութիւններից :

Վերան վախենում է կորցնել իր երջանկութիւնը — սիրոյ զգացմունքի վրայ հիմնուած երջանկութիւնը : Եւ զժբաղդաբար արդարանում է նրա նախազգացումը : Սիրոյ գարնան քաղցր րոպէին յանկարծ բացուում է նրա առաջ սիրած մարդու — Գէորգի անցեալը և հիմնադրական անում վարդապոյն երազները, անըջային ամբողջները :

Նա իմանում է, որ Գէորգն էլ բոլոր միւս տղամարդկանց նման սիրային արկածներ է ունեցել, ասերտ կապեր է հաստատած եղել ուրիշ կանանց հետ, չեղուել է ողջախոհութեան ճանապարհից : Նրա վրայ զզուուելի տպաւորութիւն է թողել մանաւանդ այն հանգամանքը, որ Գէորգը բոլորովին անվրդով կերպով, առանց ամաչելու կամ խղճահարուելու պատմում է իր դատապարտելի անցեալը :

Այդ խոստովանութիւնը մի խոր անդուռ է բաց անում սիրող սրտերի մէջ : Սեւանում են վերայի օրերը : Նա հալ ու մաշ է լինում ներքին տանջանքներից :

«Ես չեմ կարծում, զրոււմ է նա իր յիշատակարանում, թէ մաքուր ու ազնիւ մարդ կարող է սեռական պահանջների ազդեցութեան տակ իջնել և ընկնել մի այնպիսի գարահոտ ճահճի մէջ, թէ կարող է պղծել իր մաքրութիւնը, իր պատիւը՝ ստոր ու րոպակական կապերով, թէ նա այդպիսի անցեալից յետոյ առանց խղճահարուելու կը վերցնէ մաքուր ու անբեծ կին...»

(Շարունակելի)
«Մուրճ»

աւելն յետոյ, իսկ թուրք պիտո՞ւորները կը շրջին ամեն մամազատ կերպով, կը մտնեն տները, կը թաւնեն և կը բռնաբարեն կիները:

Պուրախի բնակիչները գանգառուներ են փաշային, ասիկայ անոնց խտուրթեամբ պատասխաներ է՝ «Պորուսեցէ՛ք, հիմէ այս բաները կրել չէ՛ք կրնար գաղթեցէ՛ք»:

Կ. Պոլիս, 5 Մարտ

Այս առաւօտեան թուրք թերթերու մէջ կը կարդանք.

Ն. Ս. Օրմանեան հայոց պատրիարքը, շարժաթ օրը կրօնական և արդարադատութեան նախարարութեան գնաց և այս մասի պաշտօննայ Ն. Գ. Արզուման փաշայի հետ խնդրակցեցաւ: Նոյն օրը նորին Օժուրիւնը այցելութիւն իր տուաւ պատերազմական նախարար Ն. Գ. Մարշալ Ռիչա փաշային:

Կ. Պոլիս, 8 Մարտ

Սասունի մէջ հայերն ու քիւրտները կը կռուին. Բիթլիսէն և Վանէն 7 շուկա զօրք է զրկուած Սասուն:

Պատերազմական նախարարը խնդրեր է հայոց պատրիարք Օրմանեանին գործադրելու իր ազդեցութիւնը, խաղաղեցնելու համար այս շրջանի հայերը: Օրմանեանը պատասխաներ է, թէ ինքը այդ տեսակ որ և է ազդեցութիւն մը չունի, այն պատճառով որ տարիներ է ի վեր կռուա՛վարութիւնը ամեն բան ըրեր է իր ազդեցութիւնը կտարելու համար:

(Յ. անվճար արքեպիսկոպոստ)

Թիֆլիս, 9 Մարտ

Թուրք կառավարութեան հրամանով կանոնաւոր զօրքք և քուրտական աշխրթները կճտրոնացած են Սասունի շուրջը և Մուշի գաշտի մէջ, ուր հայկական Յունան զիւղը ոչնչացուցեր են և բնակչութիւնը սուրբ և կրակի մատներ:

Գուլպի և Բնանի մէջ կեցրօնացած աշխրթները արգէն յարձակում են գործեր՝ Հացրոնք, Հէկին, Մաղրէ հայկական գիւղերու և Սասունի շրջանի Մարշալ թիէ և Իշխանձոր գիւղերու վրայ: Աս սկիզբն է ընդհանուր կոտորածի մը. հայ բնակչութիւնը յուսահատուած է:

Փոփիս, 12 Մարտ

Մուշի կազմերը գրութիւնը շատ վտանգաւոր է հարկերը բռնութեամբ և սոսկալի անգթութեամբ հաւաքուելուն պատճառով: Յունանի բնակչութիւնը ալ կատաղած ստիպուած էր գիւմարել: Յան կարծական զարհուրանքը տա-

րածուեր է մինչեւ Մուշ, ուր խանութները վեց օր շարունակ զօցուեր են:

Կ. Պոլիս, 12 Մարտ

Կառավարութիւնը կարգադրած է չորրորդ զօրքաւակի մէկ մասը Սասունի շրջանի լեռները ապաստանած հայերու վրայ գրկել: (Բրօ Արեւիկա)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

Մարտ 10 թուականու Կ. Պոլսէն «Ինֆորմացիօն» կը գրեն, որ քանի մը քիւրդ շէֆերու Սասնոյ դէպքերուն առթիւ բռնած ընթացքէն թիւրք կառավարութիւնը յուսախաբուած է: Որովհետեւ հակառակ թիւրք պաշտօնեաներու յորդորներուն, որ քիւրտ ցեղերը միաբան հայերուն վրայ յարձակին, ցեղապետները ու եւ է գործի մը չեն ձեռնարկներ, ասկէ զատ անոնք բացարձակ կ'ըստով Սասունի ապստամբ և քաջ հայերուն նկատմամբ կը յայտնեն իրենց համակրութիւնը, բուն մը որ քիւրտ ցեղապետներու վայելած հեղինակութիւնը երբ ի նկատի առնենք մեծ կարեւորութիւն ունի: Ժամանակները փոխուած են, ասկէ դեռ 8 տարի առաջ քիւրտները կը գործէին թիւրքերու հետ և առաջին միջ կոտորածի ատեն քիւրտները կը կազմէին թիւրք զօրայ յառաջ, պահները: Այսօր այդպէս չէ որովհետեւ մէկ կողմէն ֆէտայիները անխոնջ պրօպագանդով բացած են քիւրտներուն աչքերը, իսկ միւս կողմէն քիւրտները այն համոզման եկած են, թէ իրենք այլեւս անպատիժ չեն կարող մորթել հայերը: Վերջերս ֆէտայիներու և քիւրտներու միջեւ տեղի ունեցած կռիւնները քիւրտներու վրայ ձգած են սարսափ և վախ: Հիմա անոնք գիտեն, որ ֆէտայիները հայ ազգաբնակչութիւնը կը պաշտպանեն ամեն տեսակ շարագործութեանց գէժ: Նոյն իսկ Սասունի մէջ, որուն բնակչութեան մէկ երրորդ մասը քիւրտներ է կը բաղկանայ, ասոնք հակառակ թիւրք պաշտօնեաներու մեքենայութեանց ետ կը կենան ամէն յարձակումէ: Վերջին ամառ ազդեցիկ քիւրտ ցեղապետներ, ինչէս կօպրի ճէրիֆ, միացան հայոց հետ կառավարութեան գէժ գործելու համար: Թիւրք հիմա թշնամի տարրերու մէջ յառաջ եկած այս շարժումները այդ երկրին համար կը պատրաստեն մեծ փոփոխութիւններ, և պիտանագէտները մեծապէս սխալած պիտի ըլլան, եթէ ներկայ պայմաններուն հետ չը հաշուեն:

—Ներպակտն թերթերու մէջ կարգացուցաւ հետեւեալը:

«Իրութիւնը Ասսուրի մէջ չէ փոխուած: Հայկ. խումբերու շէֆ Անդրանիկ կը մերժէ անձնատուր ըլլալու կամ իր խումբերը ցրուելու մասին ամէն բանակցութիւն: Մուշի հայոց եպիսկոպոսը հրահանգներ ստացած է միջնորդելու համար, արդիւնքը դեռ յայտնի չէ: Դրութիւնը ուշադրութեան առարկայ դարձած է այն շրջանակներու մէջ, որոնք իրենց գրացիութեան պատճառով կամ աւանդութեան հետեւելով կը հետաքրքրուին հայկ. հարցերով: Անդրիոյ կողմէ Բ. Դրան այս մասին հաղորդուեցան պէտք եղած խորհուրդները, կըրպասուի որ նոյնը ընեն նաեւ Ռուսիա և Ֆրանսա: Դուռը կը հաւաստիացնէ, թէ պիտուրական և քաղաքական պաշտօնեաներու հրահանգ տուած է, որ առայժմ Անդրանիկի գէժ ու եւ բան չընեն և քիւրտներու կողմէ յառաջ գալիք յարձակումները արգիւնեն»:

ՌՈՒՍ—ՃԱՐՈՆԱԿԱՆ Պ Ա Տ Ե Ր Ա Ձ Մ

Մարտ 8ի գիշերը ճարոնական սորպէտօնաւեր նորէն ամբակոծած են Բորթ-Արթուրը, առաւօտեան մամը 4ին կրկնուած է ամբակոծումը, որմէ երեք ժամ ետքը կռուին վայրը հասած է ճարոնական սորմիլը: Ժամը 9ին ճարոնիկները ամբակոծած են նաւահանգիստի ներքին մասերը, ռուսական նաւերը պատասխանած են: Խօսք կայ թէ Բորթ Արթուրը ճարոնացիներուն ձեռքը ինկած է, բայց լուրը կը կարօտի ստուգութեան: Կռուին մասին մանրամասնութիւններ և պաշտօնական տեղեկութիւններ գեռ չեն հասած:

—Չինական հիւսիսային սորմիլը կը գտնուի այժմ Չիֆու և հրահանգ ստացած է ինքուստ մեկնել: Նաւատորմիլը կը գրտուի ձողակալ Սա-ի հրամանին տակ: Սա կարող զինուորական մըն է և իր կրթութիւնը ստացած է Անգլիոյ մէջ:

—Չինաստանի գիրքը երթալով թշնամական կը դառնայ դէպի ռուսներ: Արտաքին գործոց նախարարը խնդրած է օտար պետութիւններէն, որ պատերազմական տուրքերու վճարումը տարւով մը յետաձգուի: Երեւի Չինաստան պատերազմի մը պարագային այս ստակները իր տըրամագրութեան տակ ունենալ կուզէ:

—Նիւլզիանկի մօտ երեւցած են 12 ձարոնական նուեր:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՁԴ

Ամէն կողմէ ընկերական բազմաթիւ շրջանակներէ մեզ անհատնու հասցէներ կը գրկուին, որ անոնց թերթ զրկենք: Մենք այստեղ ստիպուած ենք ըսել, որ «Տարժում» չի հրատարակուի կուսակցական օժանդակութեամբ, այլ անոր հրատարակումը մենք ապահոված ենք մեր սեփական միջոցներով և ծանր զոհողութիւններ յանձն առնելով, ուստի ի վիճակի չենք ձրի թերթ ուղարկել:

Այս առթիւ ընդհանրապէս նորէն գիտել կուտանք թէ «Տարժում» բաժանորդագրութիւնը կ'ընկնի և իր հասցէին հետ բաժնեգրին ալ չը զրկողներուն գիմումները ի նկատի չեն առնուի:

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

Վառնայի թատերասէր հայ հասարակութեան կուչա գոհունակութիւն մը աւանտելու խորին հաւատքով մըն է որ կը փութամ հիմակուց իսկ ծանուցանել թէ յառաջիկայ Չատական տօներուն առթիւ Պապեան թատերասէրը, որուն ներկայացումները այնքան փայլուն ընդունելութեան մը արժանացան Ռուսոյնկի մէջ, քաղաքը պիտի դառնայ և լորովին նոր և ճոխ ռեթեթուսով մը պիտի գոհացուս տայ մեր ամենէն պահանջատէր ստերայնեան, որոնք երկար ատենէ ի վեր անշուշտ կարօք քաշելու վրայ են Պապեանի համով հոտով, մերթ խնդացնող, մերթ լացնող ներկայացումներուն:

«Աւետիւնիկ» սրահը ՆԱՏԷԹՏԱԻ տրամագրութեան տակ գրած եմ թէ Չատական տօներու միջոցին անդր ունենալիք ներկայացմանց համար և թէ՛ անկեց ետքը մինչեւ ամառուան սկզբին սկզբնաւորութիւնը: Կը սիրեմ յուսալ որ ՆԱՏԷԹՏԱԻ համակրները ուրախութեամբ պիտի ընդունին այս լուրը և անհամբեր պիտի սպասեն զայստեանը մեր հայ դերասաններուն, որոնք ապահովպէս նորանոր ծափեր և համակրական ազդակներ պիտի խլեն, ինչպէս եղած են միշտ ասկեց առաջ:

Տիգրան Թիւֆեհեան

Է. ԱՎՆՈՒՆԻ

ԿՈՎԿԱՍՏԱՆՆ ԿԵՐԳԵՐՈՒ Ի Ի 3 Փր. 20 սթ. Գնելու համար պիտի վառնա Ռաբկէն Սիւնի ընթացարանին վարչութեան: Ծանապարհածախար զնոյնի վրայ է: Դրամը կանխիկ վճարելի:

ОГОВОРИКЪ

Мурадъ-Ераносянъ

Печатница „Взаимность“ Варна